

TÉZISEK

FEHÉRVÁRI ANIKÓ

A GAZDASÁGI KAMARÁK SZEREPE A SZAKKÉPZÉSBEN

BUDAPEST

2000.

TÉMAVEZETŐ: CSÁKÓ MIHÁLY

I. A KUTATÁSI FELADAT RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

A rendszerváltást követő gazdasági átalakulás az oktatás rendszeren belül leginkább a szakképzést érintette, mivel természetéből adódóan ez a terület kötődik legjobban a gazdasághoz. A szocialista gazdaság összeomlásának hatására a hozzá szorosan kötődő szakképzés intézményrendszere diszfunkcionálissá vált, ezért az 1990-es évek első felében a szakképzés, különösen a szakmunkásképzés válságának lehettünk tanúi. Ez a szakmunkásképzés feltételrendszerében, struktúrájában és hatékonyságában is megjelent. A válság legfőbb okai voltak: az elavult képzési szerkezet és szakmastruktúra, a gyakorlóléhelyek hiánya, az iskolafenntartók kompetenciájának hiánya, valamint a nem megfelelő finanszírozás.

Az elmúlt tíz évben jelentős átalakítások történtek a szakképzés területén, amelyek célja a válság felszámolása, ill. az átalakuló gazdasághoz igazodó képzés feltételeinek megteremtése volt, és amelyek a képzés szerkezetét és tartalmát egyaránt érintették.

Az évtized elején a szakképzés átalakulásában a helyi, intézményi szintű átalakítások és fejlesztések domináltak, az oktatáspolitikai, a szakképzés központi irányítása inkább csak követte a változási folyamatokat, mintsem befolyásolta vagy irányította azokat. Az évtized közepén, azonban központi szinten és a törvényhozás szintjén is megszülettek az átalakulást elősegítő, a szakképzés fejlesztési irányait kijelölő döntések. A hazai oktatáspolitikai számára a törvényalkotásban és az intézményi struktúra átalakításában is mintaként szolgáltak az európai országok szakképzési tapasztalatai.

A szakképzés átalakulási folyamataiban fontos szerepet játszott az az irányzat, amely a képzés és a gazdaság kapcsolatát erősíti. A gazdasági igények megjelenítésének közvetlen módja a duális képzés, (az iskolai elméleti és a gazdasági szervezeteknél történő gyakorlati képzés párhuzamosan zajlik) amely a magyar szakmunkásképzés ma is jellemző képzési modellje. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a gazdasági szervezetek részesei a szakképzés-irányításnak, ill. véleményük alapvetően befolyásolná a szakképzésre vonatkozó döntéseket. A rendszerváltást követően az állam a közjogi kamarák létrehozásával és azok jogköreinek meghatározásával egy olyan új intézményrendszert hozott létre, amely a szakképzés helyi szintje mellett a szakképzés-irányítás központi szintjén is közvetítői szerepet játszik a gazdaság és a képzés között és a gazdasági szervezetek képviselőjeként részt vesz a szakképzést érintő döntési folyamatokban. Ez a változás azért is különösen jelentős, mert abba a fejlesztési trendbe illeszkedik, amely a magyar szakképzési rendszert az európai országokéhoz közelíti.

A 90-es években az érdekképviselet és érdekegyeztetés témájában több hazai gazdaságszociológiai és politológiai kutatás is zajlott, az oktatás területén működő érdekcsoportok szerepével kapcsolatban is születtek elemzések. Ez a dolgozat csak részben kapcsolódik a fent említett elemzésekhez. Megfelelő háttérelmzések és adatok hiánya miatt a dolgozat nem vállalkozhat részletes szervezetszociológiai vizsgálatra sem, alapvetően az oktatásszociológia keretein belül marad. Célja a szakképzés és a gazdaság kapcsolatának vizsgálata abból a szempontból, hogy a gazdasági kamara, mint új intézményrendszer

felállítása mennyiben volt szükséges a szakképzés számára és milyen eszközökkel, mennyire hatékonyan érvényesítették a kamarák az államtól kapott jogait.

A tanulmány a következő főbb kérdéseket vizsgálja:

- a) Milyen jellemezőkkel írhatók le az európai országok szakképzési rendszerei.
- b) Milyen tartalmi és szerkezeti változások jellemezték a szakképzést Magyarországon a 90-es években.
- c) Hogyan változott meg a szakmai képzés gazdasági környezete és ez hogyan hatott a szakképzési rendszerre.
- d) Hogyan változott meg a szakképzés szabályozása és irányítása.
- e) Milyen szerepet játszottak a gazdasági kamarák a szakképzés átalakulási folyamatában.

II. MÓDSZEREK

A dolgozat az Oktatáskutató Intézet több empirikus szociológiai kutatásának felhasználásával készült, amelyek mindegyike részben vagy egészében a fentiekben felsorolt problémakörök feltárására és elemzésére irányult.

A kutatások összességében a következő eszközöket alkalmazták:

- Az Európai Unió országainak gazdasági kamaráira vonatkozó dokumentumok elemzése.
- A magyar szakképzésre, illetve a gazdasági kamarákra vonatkozó jogszabályok és dokumentumok elemzése.
- Interjúk készítése a kamarák országos központjainak szakképzési vezetőivel.
- Interjúk készítése néhány kiválasztott regionális (területi) kamara (egy-egy területen mindhárom területi kamara) szakképzési vezetőjével.
- A kiválasztott régiókon belül interjúk készítése képzőhelyeken (iskolák, oktatási vállalkozások, képzőközpontok, a kamarák által működtetett képzőközpontok).
- Kérdőíves adatfelvétel szakképzési intézmények igazgatóival.
- Interjúk készítése gyakorlati képzőhelyek vezetőivel.
- Interjúk készítése önkormányzati oktatási szakemberekkel.

III. AZ EREDMÉNYEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

a) Milyen jellemezőkkel írhatók le az európai országok szakképzési rendszerei.

Az Európai Unió országaiban a szakképzés irányítása sokszínű, amelyet az egyes országok tradíciói alapvetően meghatároznak. Az utóbbi évtized oktatási reformjai ugyanakkor az egységesedést, a decentralizált rendszerek felé tolódást mutatják. A döntési szint „lejjebb”

kerülése mellett az irányításban résztvevő szervezetek száma is növekedett. A szakképzés-irányítást mindig is kettősség jellemezte, mert nemcsak az oktatáspolitikai, hanem a gazdaságpolitika is befolyásolta. Ez a kettősség – a legtöbb országban - az irányítás intézményeiben is megjelenik (az oktatási minisztérium mellett más szaktárcák is részt vesznek a szakképzés irányításában). Emellett az utóbbi időben - egyre több országban – az állam a gazdasági érdekcsoportokat (munkaadói és munkavállalói szervezetek) is „beemelte” a szakképzés-irányításba, amelynek következménye a hatáskörök és a felelősség megosztása lett.

A gazdasági kamarák szakképzésben betöltött szerepe alapvetően attól függ, hogy milyen típusú kamara működik az egyes országokban. Azokban az országokban, ahol magánjogi kamarák működnek, ott a kamarák szakképzésben betöltött szerepe csekély. A szakképzés irányítási, döntési, döntés-előkészítő rendszerében nem vagy alig játszanak szerepet. Emellett csak korlátozott képzési tevékenységet folytatnak, általában tagságuk számára kínálnak át- és továbbképzéseket, szakmai rendezvényeket, konferenciákat.

A közjogi kamarák tevékenysége sokkal szélesebb körű. Az iskolarendszerű szakképzésben számos ellenőrzési jogkörrel rendelkeznek, mint pl. a gyakorlati képzőhelyek ellenőrzése, minősítése, a tanulószervezetek ellenőrzése. Vannak olyan országok, ahol vizsgáztatási és bizonyítványkiadási jogkörrel is rendelkeznek. Számos országban a kamarák saját képző központokat is működtetnek, képzési programokat készítenek, valamint részt vesznek a képzési követelmények kidolgozásában és ezekhez tankönyveket, oktatási segédanyagokat is biztosítanak.

Szintén a képzést segítő szolgáltatásaik közé tartozik a gyakorlati képzőhelyek nyilvántartása, amely elősegíti a tanulók elhelyezését. Emellett képzési tanácsadást is folytatnak, amely megkönnyíti a tanulók pályaválasztását. Rendszeres munkapiaci elemzéseket is végeznek, amelyek eredményei alapján javaslatokat tesznek a képző intézmények szakmastruktúrájának átalakítására.

b) Milyen tartalmi és szerkezeti változások jellemezték a szakképzést Magyarországon a 90-es években.

Az elmúlt években a szakképző iskolák többsége átalakította a képzési- és szakmaszerkezetét. Több kutatás is elemezte már a szakképző iskolák szerkezeti változásait, amelyeket két fő folyamat jellemez.

A szakmunkásképzés – a tanulólétszámot illetően – fokozatos leépülést mutat, helyette az érettségig adó szakközépiskolai képzés került előtérbe. A vizsgált iskolák többségének tanulólétszáma nem változott lényegesen az elmúlt években, de a szakközépiskolai képzés aránya növekedett. A szakközépiskolai mellett új képzési formák is megjelentek (pl. világbanki képzési modell, technikus képzés). A képzési profil átalakulásával lényegében eltűntek a tiszta profilú szakmunkásképző intézmények.

A másik folyamat a szakmaszerkezet változása és átalakulása, amelynek révén jelentősen csökkent a bányászati, kohászati és a gépipari szakmákat tanulók száma, viszont jelentősen növekedett a kereskedelmi, a szolgáltatóipari és a vendéglátóipari szakmákat tanulóké.

A képzési- és szakmaszerkezet átalakulásának okai közül nem hagyhatjuk ki a szakképzés jogi szabályozásának megváltozását. Ide tartozik az OKJ (Országos Képzési Jegyzék) és a NAT (Nemzeti Alaptanterv) bevezetése. Az OKJ elfogadása már 1993-ban megtörtént és az iskolák fokozatosan álltak át az új szakmajegyzék és az ehhez tartozó új (szakmai és vizsga) követelményrendszer alkalmazására. A NAT csak az 1998/99-es tanévtől változtatta meg a képzés szerkezetét, de egyes iskolák az OKJ megjelenésével párhuzamosan már korábban úgynevezett kísérleti osztályokat indítottak, amelyeket a NAT struktúrájának szellemében szerveztek és a 2+2 éves oktatási formát alkalmazták.

c) Hogyan változott meg a szakmai képzés gazdasági környezete és ez hogyan hatott a szakképzési rendszerre.

A kilencvenes évek gazdasági átalakulása súlyos válsággal járt együtt, a termelés és a munkaerő-kereslet visszaszorulása nagyarányú foglalkoztatás csökkenést eredményezett. A privatizáció nyomán a korábban domináns nagyvállalati szektorral szemben a kisvállalkozások kerültek túlsúlyba, amelyet leginkább az önfoglalkoztatás és a kényszervállalkozás indukált.

A gazdaság válsága a szakképzést is jelentősen befolyásolta. A vállalatok összeomlásával illetve privatizációjával a nagyipari gyakorlóléhelyek többsége leépült, megszűnt. A válságos helyzetet az is fokozta, hogy épp ebben az időszakban érte el a „demográfiai boom” a középfokú iskolákat. Erre az időre tehető az iskolai tanműhelyek tömeges létrehozása és bővítése, illetve a szakmaszerkezet átalakításának kezdete. Hiszen azok az iskolák, amelyek elvesztették gyakorlati helyeiket, vagy saját képzőhelyet létesítettek, vagy leépítették ezeknek a szakmáknak az oktatását, és új szakmákat vezettek be, ahol volt elegendő gyakorlati hely (tercier ágazat). Az iskolák általában a Szakképzési Alap és a fenntartó önkormányzat finanszírozásával jutottak tanműhelyekhez. Új tanműhelyek építése illetve régi tanműhelyek bővítése mellett az is tipikus volt, hogy azokat a vállalati tanműhelyeket vásárolták meg, amelyekben korábban a gyakorlati képzés folyt. Így az átszervezéssel, privatizációval, munkaerő elbocsátással vagy csődeljárással küszködő cégek olcsón megszabadultak tanműhelyeiktől. A „kivásárlás” nemcsak az épületekre, hanem azok felszerelésére és a cégek alkalmazásában álló oktatókra is vonatkozott.

Miközben a szakképzési politika a szakképzés és a gazdaság kapcsolatának erősítésére törekedett, a valóságban egy éppen ezzel ellentétes folyamat valósult meg. Az iskolai tanműhelyek száma 1990-től kezdve folyamatosan növekszik. Számuk jelenleg több mint háromszorosa az 1990-esnek. Az iskolai tanműhelyi képzési helyek számát tekintve már nem ilyen nagy a növekedés mértéke, sőt ez az elmúlt két évben csökkenő tendenciát mutat. A képzőhelyek számának alakulása azonban ágazonként különbözik. Az élelmiszeriparban, a kereskedelem-vendéglátás és a szolgáltató ágazat területén nőtt a tanműhelyi képzési helyek száma. Az iparban, a mezőgazdaságban és a szállítás-hírközlésben viszont csökkent.

Az iskolán kívüli képzőhelyek száma 1990-hez képest a felére csökkent. A legnagyobb mértékű csökkenés – csakúgy, mint az iskolai tanműhelyi képzőhelyek esetében – az ipart és a mezőgazdaságot jellemzi. A többi ágazatban az évtized közepétől kezdve növekedés tapasztalható. Jelenleg eléri, illetve meghaladják az 1990-es képzőhely számot. Az iskolán kívüli képzőhelyek közül leginkább a vállalati tanműhelyi képzés esett vissza.

A gyakorlati képzés kritikus helyzete mára megszűnt, sőt az évtized közepétől kezdve teljesen új tendenciák jelentkeztek.

Az iskolák szinte mindegyike rendelkezik iskolai tanműhellyel. Ugyanakkor ez nem minden esetben jelenti azt, hogy ezeket a tanműhelyeket a szakmunkástanulók képzésére használják. Ma már több olyan iskola is van, ahol a tanműhelyeket csak a *szakközépiskolai* tanulók veszik igénybe.

Mivel az iskolai tanműhelyek bővítése, építése, vásárlása egybeesett a szakmaszerkezet átalakításának kezdetével, számos olyan iskola is van, ahol a tanműhelyek egy része ma üresen áll vagy csak kisebb kapacitással működik. Az is előfordul, hogy a tanműhelyt azért nem tudják kihasználni, mert annak felszereltsége túlságosan elavult.

Kutatási tapasztalataink szerint ma már inkább gyakorlólhely-bőség van, mint hiány. Néhány igazgató szerint ez a probléma strukturális jellegű: van olyan szakma, ahol hiány, van olyan, ahol gyakorlólhely-bőség van (pl. a kereskedelmi és szolgáltató szakmákban hiány, míg a gépipari szakmákban bőség van). Általában az adott régióban „sláger”, illetve magasabb presztízsű szakmának számító gyakorlólhelyekből van kevés.

A gyakorlólhely-bőség kialakulásához a gyereklétszám csökkenése is hozzájárult. Egyrészt a demográfiai hullám már végigvonult a középfokú képzésen, másrészt a képzési szerkezet átalakulásának következtében csökkent a szakmunkástanulók létszáma.

A gyakorlólhellyel való ellátottság területi különbségeket is mutat. Gyakorlólhely bőség leginkább a Dunántúlra és Budapestre jellemző. Hiány illetve *strukturális* hiány pedig Kelet-Magyarországon található. Tehát a gyakorlati képzés szerkezete összefügg az adott régió általános gazdasági helyzetével. A gazdaságilag fejlettebb területeken több a „fogadóképes” vállalkozások száma. Itt nem jelent problémát a tanulók elhelyezése a külső gyakorlólhelyeken, inkább gyakorlólhely bőségről beszélhetünk, míg a kevésbé fejlett vagy stagnáló területeken strukturális hiányról. A gyakorlati hellyel való ellátottságot a cégek stabilitása is befolyásolja. Az instabilabb gazdasági helyzetű régiókban az iskoláknak számolni kell azzal, hogy egy-egy cég tönkremegy, és tanulók gyakorlólhely nélkül maradnak.

A külső képzőhelyek szerkezete is megváltozott. Párhuzamosan a gazdasági vállalkozások szerkezetének átalakulásával és azok munkaerőpiaci igényeivel, a képzésben a kisvállalkozások váltak dominánssá. Ebben az is közrejátszik, hogy az iskolák szakmaszerkezete is megváltozott, a szolgáltatóipari és kereskedelmi stb. képzés került előtérbe.

d) Hogyan változott meg a szakképzés szabályozása és irányítása.

Magyarországon a szakképzésért viselt jogi felelősség több aktor között oszlik meg. Az Oktatási Minisztérium hatásköre - a teljes oktatási rendszeren belül - az elmúlt két évtizedben folyamatosan csökkent. Ez azt eredményezte, hogy a közvetlen irányítási módszerek helyett ma már csak közvetett irányítási lehetőségekkel rendelkezik. Ezzel párhuzamosan növekedett az iskolafenntartó önkormányzatok jogköre, valamint az iskolák autonómiája. A minisztérium legfontosabb feladatkörébe tartozik az alapvető szakmai követelmények meghatározása, az értékelő és az ellenőrző mechanizmusok működtetése és az általános jogi szabályozók kibocsátása.

Az 1993-as oktatási törvény új feladatokat határozott meg a minisztérium számára, így egy Nemzeti Alaptanterv létrehozását, amely minden életkori csoport, illetve minden iskolatípus számára megfogalmazza az alapvető követelményeket. Emellett a minisztérium feladata, hogy kidolgozza az új kerettantervhez tartozó alap- és érettségi vizsgák követelményét, illetve a vizsgáztatás szabályait. A minisztérium további teendői közé tartozik a képesítések és a fokozatok elismerése, valamint, hogy elfogadja és törvényesítse az iskolai bizonyítványok hivatalos formáját és használatát, kiadja a szakértők és a vizsgáztatók országos listáját.

A szakképzés-irányítás horizontális szintjén az oktatási tárca több minisztériummal együtt megosztva gyakorolja jogi felelősségét (pl. Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium). Ezen szaktárcák a felelősök a szaktantervek és a képzési követelmények meghatározásáért és kidolgozásáért. A szaktárcák közül 1998-ig a Munkaügyi Minisztérium legjelentősebb feladatai közé tartoztak a szakértői szolgáltatások, a vizsgáztatás és az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) kiadása. 1998-ban az államigazgatási átszervezések következtében a Munkaügyi Minisztérium megszűnt, a szakképzés és a hozzá kapcsolódó feladatok az Oktatási Minisztériumhoz kerültek át.

A rendszerváltás előtt érvényben lévő többféle szakmai jegyzéket a minisztérium eltörölte és helyette - a különböző szaktárcákkal és szakértőkkel egyeztetve - létrehozta az Országos Képzési jegyzéket, amelyet először 1994-ban adott ki. Ez a jegyzék tartalmazza az állam által elismert szakmákat, meghatározva a szakmák elsajátításához szükséges belépési feltételt, a képzési időt (bár vannak olyan szakmák, amelyek elsajátításához az OKJ nem határoz meg képzési időt), valamint a szakmai és vizsgáztatási követelményrendszer meghatározására feljogosított szaktárcát. Az OKJ első kiadását többször is módosították, kiegészítették.

Az irányítás vertikálisan helyi, megyei és intézményi szinten jelenik meg. A rendszerváltást követően az állam a megyei szintet gyengítette, míg a helyi szintű felelősséget növelte.

A szakképzés-irányítás résztvevői a különböző ügydöntő és konzultatív tanácsok is. A kilencvenes évek elején több ilyen tanács is működött, amelyek döntési és véleménynyilvánító szereppel rendelkeztek. (Országos Munkaerőpiaci Tanács, Országos Képzési Tanács, Országos Szakképzési Tanács) E tanácsokban a társadalmi partnerek és a gazdasági kamarák is helyet kaptak. Az államigazgatási átszervezések mellett, a kormányzat

az érdekegyeztetés szintjeit és formáit is átszervezte. Ma az Oktatási Minisztérium munkáját az Országos Szakképzési Tanács segíti feladatkörei ellátásában.

e) Milyen szerepet játszottak a gazdasági kamarák a szakképzés átalakulási folyamatában.

1994-ben az állam létrehozta a közjogi kamarákat. A kormány a kamarai rendszer megteremtésével deklarálta azok fontosságát, gazdaságpolitikában játszott meghatározó szerepét, ugyanakkor a kamarák legitimálásához már kevésbé járult hozzá. Ezt jelzi pl., hogy a közjogi feladatok átadása és azok finanszírozási hátterének megteremtése nehézkesen, felemás módon, csak hosszú idő után valósult meg. (A szakképzés területén pl. a kamarák egyik közjogi feladata a gyakorlati képzőhelyek ellenőrzése. Magát a feladatot már létrejöttük előtt megkapták a kamarák, mivel a szakképzési törvény, amely a kamarák szakképzési feladatait rögzíti, korábban született, mint a kamarai törvény, de az ehhez szükséges forrásokat csak több évvel később biztosította a kormányzat.) A kamarák saját tagságuk többségével is szembekerültek, hiszen források hiányában, a tagdíjából fedezték intézményhálózatuk kiépítését, és nem tudtak megfelelő szolgáltatást nyújtani a tagság számára.

A közjogi kamarák megítélése, el nem fogadottsága, valamint az, hogy az 1998-ban beiktatott kormány gyengíteni kívánta a kamarák gazdaságpolitikában játszott szerepét, 1999-ben ahhoz az újabb törvényhez vezetett, amely a közjogi kamarákat magánjogivá alakította át. (A törvény végrehajtása jelenleg zajlik, várhatóan 2001-től már magánjogi kamarák működnek.) Ez a változás a szakképzés szempontjából ellentmondásos helyzetet teremtett, mivel ezen a területen továbbra is közjogi feladatokat látnak el a kamarák, amelyekhez az államnak forrásokat is kell biztosítania.

A kamarák helyzetének ilyen hosszú ideig tartó „lebegtetése” elbizonytalanította a tagságot, és a kamarákon belül is bizonytalan helyzetet teremtett. Ez a személyi állomány csökkenésében is megnyilvánult. Egyrészt több munkatárs otthagyta a kamarákat, másrészt a bizonytalan helyzet miatt a tagdíjából befolyó összeg is csökkent, így elbocsátásokra került sor. Szintén a személyi állomány csökkenéséhez vezetett, hogy az állam visszavett néhány közjogi feladatot (pl. az Agrárkamarákat súlyosan érintette a gazdajegyző hálózat visszavétele). 2001-től – a kötelező tagság megszűnése miatt - pedig a személyi állomány további csökkenése várható. Ez a szakképzés területén is kritikus helyzetet teremthet, mivel a kisebb területi kamaráknál már korábban is csak egy-egy munkatárs foglalkozott a szakképzéssel.

A kamarai törvény változása ellenére a kamarák szakképzésben betöltött szerepe gyakorlatilag eddig még változatlan maradt. A kamarák szakképzési feladatait a szakképzési törvény rögzíti, amelyben nem történtek nagyobb módosítások. A tervezett törvényi változások pedig inkább a kamarák feladatköreit bővítik. (Pl. ilyen a tanulószervezés kérdése, amellyel kapcsolatban törvénymódosítást nyújtanak be a kamarák.) Tehát a kamarák szakképzési közjogi feladatai továbbra is megmaradtak, bár azok végrehajtását nehezítheti a kötelező tagság eltörlése, hiszen eddig pl. a saját tagságuk gyakorlóléhelyeit ellenőrizték.

Magyarországon a gazdasági kamarák szakképzésben betöltött szerepe többrétű. Ezeket a feladatokat közjogi és szolgáltatási funkciókra választhatjuk szét. A kamarák, mint köztestületek különböző ellenőrző, minősítő, vélemény-nyilvánító, javaslattevő feladatkörökkel rendelkeznek a szakképzés területén. Emellett, mint szolgáltatók is megjelennek. A kamarák közjogi feladatait a Szakképzési törvény írja elő: gyakorlati helyek fejlesztése, minősítése és ellenőrzése; tanulói szerződések nyilvántartása, felügyelete; szakmai vizsgáztatásban való részvétel; mesterképzés és mestervizsgáztatás; új szakmák bevezetése.

A törvényben rögzített feladatok mellett a kamarák a különböző szaktárcákkal kötött együttműködési megállapodásaikban egyéb feladatokat is felvállaltak. Különösen szoros a kapcsolatuk az Oktatási Minisztériummal. Ez az együttműködés – a szakképzési törvényhez képest - sokkal több és szélesebb körű feladatot biztosít a kamarák számára, célja a gazdaság és az oktatás kapcsolatának erősítése. A kamarák részt vesznek a szakképzést érintő törvényelőkészítő munkákban is. Ebben a munkában a hatékonyabb képviselő érdekében a kamarák országos szinten egyeztetik véleményüket, közös álláspontokat, javaslatokat alakítanak ki. Szakképzés-politikájuk legfontosabb elemei: a szakmunkásképzés szerepének erősítése, a gyakorlati képzés finanszírozásának átalakítása (ezen belül tanulószződés átalakítása), a gyakorlati képzés fejlesztési forrásainak növelése.

Az irányítási rendszer területi, helyi szintjén a kamarák legfőbb partnerei az iskolafenntartó önkormányzatok. A tanulmányban empirikus adatok segítségével a helyi szintű együttműködés formáit és feladatait mutattam be. Ez leginkább a fejlesztési tervek elkészítésében volt tetten érhető. A vizsgált települések helyi önkormányzatai - törvényi kötelezettségüknek eleget téve – közoktatásfejlesztési terveket készítettek. A tervkészítést minden településen intézményi átvilágítások is megelőzték. Az átvilágítások nyomán minden településen kisebb-nagyobb intézményi változtatások voltak, megszüntetések és összevonások. Emellett főként a szakképző iskolák profiltisztítása volt jellemző, illetve a képzés költségeinek folyamatos racionalizálása.

A fejlesztési koncepciók elkészítéséhez minden intézménynek el kellett készítenie saját pedagógiai programját, amelyhez a fenntartó mellérendelte a finanszírozási forrásokat. (Meg kell jegyezni, hogy ezek a fejlesztési koncepciók csak a közoktatást érintik. Az önkormányzati szakemberek nem rendelkeznek teljes rálátással a képzés más területeire pl. az iskolán kívüli képzésre.)

Az önkormányzatok külső szakértők és szervezetek bevonásával végezték az intézményhálózat átvilágítását, átszervezését és a szakképző intézmények szerkezeti átalakítását, illetve a fejlesztési tervek létrehozását. Ebben két fő partnerük volt: a megyei munkaügyi központok és a gazdasági kamarák.

Az empirikus adatok azt mutatták, hogy önkormányzatok többféle módon is kapcsolódnak a gazdasági kamarákhoz (1) Az oktatási bizottságokban helyet kapnak a kamarák képviselői is. (2) A decentralizált szakképzési bizottságokban mind az önkormányzat, mind a kamarák képviselői jelen vannak. (3) Informális kapcsolatok, személyes ismeretség alapján működnek együtt.

Az együttműködések a következő területekre terjednek ki: (1) A kamarák javaslataikkal és véleményükkel részt vettek az oktatási fejlesztési tervek elkészítésében. (2) a két szervezet előadások, konferenciák és egyéb rendezvények formájában tájékoztatja egymást. (3) A kamarák munkapiaci prognózisaik alapján javaslataikkal segítették az önkormányzatokat a szakképző iskolák szakmastruktúrájának átalakításában. Az önkormányzatok ez utóbbi feladatot tartják a legfontosabbnak, mivel ezt közvetlenül tudják hasznosítani döntéseikben, de éppen ez az a terület, amelyben a kamarák eddig a legkevesebbet tudták nyújtani.

Adataink azt mutatták, hogy a helyi önkormányzatok viszonylag jól kooperálnak a gazdasági kamarákkal. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy a megkérdezett önkormányzatok mindegyike megyeszékhelyen található, ahol a kamarák területi központjai is vannak, ezért a vizsgálat eredménye nem általánosítható az összes önkormányzatra.

A tanulmány a gazdasági kamarák tevékenységét és annak hatékonyságát több oldalról is bemutatta: a képző intézmények, a gyakorlati képzőhelyek illetve a kamarák szemszögéből is.

A gazdasági kamarák tevékenységét és a közjogi feladatok ellátását erősen befolyásolták a kamarák létrehozásának körülményei. Az 1994-es kamarai törvény ellenére, a kamarák nem jutottak megfelelő költségvetési forrásokhoz. Így a működéshez szükséges feltételrendszer hiányában arra kényszerültek, hogy a tagság, vagyis a gazdasági vállalkozások kötelező tagdíjából építsék ki tárgyi eszközrendszerüket és személyi feltételeiket. A kamarák működésének másik hátráltató tényezője az volt, hogy - a törvényi szabályozás ellenére – a közjogi feladatok átadása sem történt zökkenőmentesen. Emiatt csak megkésve, felemás módon, kevés forrást összpontosítva kezdték meg közjogi feladataik ellátását, ami mellett szolgáltatói funkciók kiépítése még inkább elmaradt. Ez az eszköztelenség a szakképzési feladatok ellátásban is megjelent. A kamarák szakképzési közjogi feladatai a rendszerváltást megelőzően egyáltalán nem léteztek (pl. tanulószződés) vagy más szervezet más formában végezte azokat (gyakorlati képzés ellenőrzése). Tehát nem pusztán arról van szó, hogy az állam átadott bizonyos feladatokat a kamaráknak, hanem arról is, hogy korábban nem létező, új feladatokat ruházott a kamarákra. Ez utóbbiak esetében a kamaráknak nem álltak rendelkezésre olyan hazai tapasztalatok, amelyek elősegítették volna ezen feladatok ellátását. Az ehhez szükséges eszközöket és módszereket saját maguknak kellett kidolgozniuk, ami szintén késleltette a feladatok ellátását.

A kamarák közvetítői szerepe feltételezi, hogy kapcsolatban áll és ismeri a képző intézményeket, valamint a gazdasági szervezeteket, vállalkozásokat, amelyek között közvetít.

Adataink azt igazolták, hogy a kamarák a képző intézmények szinte mindegyikével kapcsolatban állnak. A különböző időpontokban készült adatfelvételek azt is mutatják, hogy ez a kapcsolatfelvétel egyre kiterjedtebbé vált, vagyis az egyes vizsgálatok között eltelt időszakban növekedett azoknak az iskoláknak a száma, amelyekkel a kamarák felvették a kapcsolatot. Az iskolák és kamarák kapcsolatát több tényező is befolyásolta. A kapcsolattartás településtípusonként különbözik. Településtípusok szerint az Agrárkamara csak kisvárosi és községi iskolákkal áll kapcsolatban, míg a Kereskedelmi és Iparkamara és a Kézműves Kamara csak nagyobb települések iskoláival. A kapcsolat kialakításában és annak

milyenségében fontos szerepet játszik, hogy van-e képvisellete vagy irodája a kamarának az adott településen. Mivel a kamarák területi alapon szerveződnek, így a megyeszékhelyeken vannak a területi központjaik, ugyanakkor arra is lehetőségük nyílik, hogy helyi irodákat tartsanak fenn. Sok iskola kapcsolata éppen azért jó a kamarákkal, mert helyi szinten elérhetők. A kamarákkal való kapcsolat összefüggést mutat azzal is, hogy egy-egy iskolának milyen a gyakorlati oktatóhely bázisa. Azok az iskolák, amelyek külső gyakorlati oktatóhelyekkel rendelkeznek általában egyszerre több kamarával is tartanak kapcsolatot. A három kamara között is különbségek vannak. A Kereskedelmi és Iparkamara aktivitása a legnagyobb az iskolák körében.

A kapcsolatfelvételt az is befolyásolta, hogy a kamarai törvényben szereplő szakmabesorolás sem a vállalkozók, sem az iskolák, sem a kamarák számára nem volt egyértelmű. Így az iskolák sok esetben tanácstalanok voltak, hogy az általuk oktatózott szakmák melyik kamarához is tartoznak. Az egyes szakmák "hovatarozásának" kérdése kihatott a kamarai feladatok ellátására is.

Közjogi feladatok ellátásában leggyorsabban és legkönnyebben a vizsgáztatásban való részvételt szervezték meg a kamarák. A vizsgáztatásban való részvétel közvetlen és azonnali visszacsatolást ad arról, hogy a tanulók képzettsége mennyire felel meg a munkaerőpiac, a munkaadók igényeinek.

A vizsgáztatáshoz képest a gyakorlati helyek ellenőrzését és minősítését csak később kezdték el a kamarák. Ebben áttörés csak 1998-ban történt, amikor már tömeges méretűvé vált a képzőhelyek ellenőrzése és minősítése. A három kamara közül ezen a területen a Kereskedelmi és Iparkamara volt a legaktívabb. A kamarák maguk is elismerik, hogy a képzőhelyek ellenőrzése pénzühiány miatt csak későn kezdődött el, és szintén a források hiánya miatt nem minden megyében volt teljes körű. Az ellenőrzés a legtöbb kamaránál két szakaszban történt, először az 1997/98-as, majd az 1998/99-es tanévben.

Magát a minősítést szükségesnek és fontosnak tartják az iskolák. Szinte minden iskolában a kamara megjelenése előtt is rendszeren ellenőrizték az iskolai tanárai a képzőhelyeket, de szankcionálásra nem volt lehetőségük. A kamarák viszont szankciókat is alkalmazhatnak, végső esetben a képzés jogát is megvonhatják a gyakorlóhelyektől. Az iskolák azonban nem minden esetben értettek egyet a minősítés szempontjaival, ill. annak technikai megvalósításával, mivel az ellenőrzés nem tudta kiszűrni, ha pl. a szakoktató vállalkozó a képzésért pénzt kért a tanulótól.

A vizsgált iskolák gyakorlóhelyeinek minősítése – ami a gyakorlóhely személyi, tárgyi, szociális feltételeinek és a tanulóképzés adminisztrációjának ellenőrzését jelenti - vegyes képet mutatott. Többségük ugyan megfelelt a követelményeknek, de több olyan gyakorlóhely is volt, ahol a hiányosságok pótlására szólították fel a vállalatot vagy a vállalkozót. Csupán néhány olyan gyakorlóhely akadt, ahonnan megvonták a képzés jogát, és máshová helyezték a tanulót. Ehhez a vegyes képhez azonban az is hozzátartozik, hogy nagyon sok helyen ítélték úgy, hogy a képzőhelyek eszközrendszere elavult és korszerűtlen.

A kamarák összesített tapasztalatai szerint a leggyakrabban a tárgyi feltételek minősítése okozott problémát, mivel ez sok szubjektív értékelést tükrözhet. Általános tapasztalatuk volt, hogy az iskolákban továbbra sem a munkaerőpiac igénye dominál a képzési ágak kiválasztásában, hanem a személyi-technikai feltételekhez igazítják a beiskolázást. Az iskolák pályázati pénzekből fejleszteni tudták iskolai tanműhelyeiket, és oktatóik megtartása érdekében nem adják ki a tanulókat gyakorlati képzőhelyre vagy visszahívják a fiatalokat.

Az iskolák kamarákkal szembeni elvárásai közül a legfontosabb az információadás. Véleményük szerint információt, tájékoztatást kellene nyújtaniuk a gyakorlati helyekről az iskoláknak és a gyakorlati képzőhelyeknek (pl. munkaerőpiaci előrejelzést a szakmasztruktúra kialakításához, pedagógiai programokhoz való segítségnyújtást, beiskolázásban való segítségnyújtást, szaktanácsadást). Tájékoztatást kellene nyújtaniuk a képzőhelyeknek a gyakorlati képzés jogi szabályozásáról, a képzőhelyek lehetőségeiről. Az iskolán kívül képzőintézmények esetében a képzési igények közvetítése mellett fontos elvárás a minőségbiztosítás.

A kamarák eddigi munkájáról a képző intézmények összességében pozitívan nyilatkoztak. Úgy vélik, hogy a kamarai rendszer megalkotása hasznos és szükséges volt a szakképzés számára. Ugyanakkor úgy vélekednek, hogy a kamarák szakképzésre gyakorolt hatását csak hosszútávon lehet igazán megtapasztalni, de ahhoz, hogy sikeres legyen ez az új rendszer az iskolák hatékony segítségére és együttműködésére is szükség van.

Az együttműködés hangsúlyozásában az iskolák érdekei is megjelentek. Az iskolaigazgatók félnek attól, hogy a kamarák a német és az osztrák modellek szerint működve új kamarai képzőközpontokat állítanak majd fel és ezzel az iskolák konkurensivé válnak. Úgy gondolják, hogy a duális képzésben a gyakorlati képzést az iskolai tanműhelyi képzés jól kiegészítheti, és ha az iskolák válhatnának képzőközpontokká, nem lenne szükség újabb párhuzamos rendszer létrehozására. Ehhez a kérdéshez szorosan kapcsolódik a mestervizsga és a vizsgára felkészítő tanfolyamok megszervezése is. Az iskolaigazgatók közül sokan úgy vélik, hogy ha az iskola kamarai képzőközponttá válna, akkor a mestervizsgára felkészítő tanfolyamokat is az iskolák vállalhatnák fel.

Azt is fontos megjegyezni, hogy az iskolaigazgatók szerint a kamarai rendszer csak akkor lesz eredményes a szakképzés területén, ha a kamarák elfogadják magukat a vállalkozókkal, szoros kapcsolatot tartanak velük, és azok tényleges igényeit tudják képviselni a szakképzés felé. Ugyanakkor úgy vélik, hogy a kamarák csak akkor fognak tudni hatékonyabban működni, ha három fontos feltételnek megfelelnek: a kamarák az iskolai tanműhelyi hálózatra is építenek, saját tagságukkal szoros kapcsolat tartanak és tagságuk igényeire alapozott munkaerőpiaci, ill. képzési előrejelzéseket adnak.

Az iskolák és kamarák viszonyának legkritikusabb pontja az iskolai tanműhelyek kérdése. Ez a probléma a 90-es évek gyakorlati képzésének válsághelyzetéből fakad.

Az iskolai tanműhelyek száma 1990-től kezdve folyamatosan növekedett. Az évtized közepétől kezdve azonban gyakorlólhely bőség alakult ki. Az iskolák érdeke viszont az, hogy

fenntartsák az iskolai tanműhelyi képzést, még akkor is, ha ezeknek a tanműhelyeknek egy része ma üresen áll vagy csak kisebb kapacitással működik.

Az iskolai tanműhelyek fenntartása, működtetése azonban súlyos teher az önkormányzatok számára, főként akkor, ha ezek a tanműhelyek üresen állnak vagy nagyon alacsony kihasználtsággal működnek. Tehát az önkormányzatok inkább szabadulni szeretnének a kihasználatlan iskolai tanműhelyektől, de legalábbis azok racionalizálására, összevonására törekcsenek. A kamarák szintén egyetértenek ezzel az állásponttal, bár érveik között nem a pénzügyi érdek áll első helyen, hanem az, hogy tagságuk számára szeretnének tanulókat biztosítani, illetve gyakorlat-közeli szakképzést akarnak megvalósítani. Ezért a kamarák a jövőben úgy szeretnék korlátozni az iskolai tanműhelyek szerepét, hogy ott csak alapképzés történjen és minden tanuló külső gyakorlóhelyen is kapjon képzést.

Az iskolai tanműhelyek más szempontból is feszültséget jelentenek a kamarák és az iskolák között. Ugyanis a kamarák csak a külső gyakorlóhelyen zajló képzést minősíthetik és ellenőrizhetik, vagyis nincs befolyásuk az iskolai tanműhelyben folyó képzésre. Ezt a feladatot az iskolafenntartó önkormányzatnak kellene végeznie, de a kutatások adatai szerint – néhány kivételtől eltekintve – az iskolai tanműhelyekben nem történtek ilyen típusú felmérések. (Pl. kivételt jelent Budapest, ahol a fővárosi önkormányzat felkérésére éppen a kamara végzett felmérést az iskolai tanműhelyekről és tett javaslat azok átalakításáról.) Ezek az érdekelletétek már körvonalazódtak, de a konfliktusok és érdekütközések még nem jöttek felszínre, mivel egyik fél sem tett még lépéseket érdekei érvényesítésére. Várható, hogy az elkövetkezendő években ez okozza majd a legnagyobb problémát a szakmunkásképzésben.

Az iskolaigazgatókkal ellentétben, a gazdasági vállalkozások már kevésbé vannak jó véleménnyel a kamarák eddigi munkájáról. A legtöbb vállalkozónak semmiféle kapcsolata sincs a kamarákkal azon kívül, hogy tagdíjat fizet. A következő csoportba azok a vállalkozók tartoznak, akiket a kamara a gyakorlóhely minősítése miatt vagy a tanulószerveződés megkötése miatt már felkeresett, de ez is formális jellegű, egyszeri megkeresés volt. A harmadik csoportba azok tartoznak, akik úgy nyilatkoztak, hogy jó a kapcsolatuk a kamarával. Ez a csoport azonban igen kicsi, és közülük is a legtöbben valamilyen tisztséget látnak el a kamaráknál, így érthető, hogy jónak ítélik a kapcsolatukat.

Az elégedetlenek többsége csak újabb adóteherként értékeli a kamarai tagdíjat, amiért cserébe nem kap semmit. Arról is megoszlanak a vélemények, hogy szükség van-e egyáltalán a kamarákra. Akadnak olyanok, akik úgy vélik, hogy szükség lenne a kamarák munkájára, de nem olyan módon, ahogyan jelenleg. Mások pedig úgy vélik, hogy egyáltalán nincs szükség a kamarák munkájára, mert korábban az iskola és a vállalkozó együttesen oldotta meg a szakképzés terén felmerülő problémákat, így nincs szükség egy köztes szervezet beiktatására.

A gyakorlati helyek minősítésével kapcsolatban a gazdasági szervezetek véleménye a különböző vizsgálatokban eltérést mutatott. Míg az 1997-ben zajló kutatás adatai azt mutatták, hogy a vállalkozások csak formálisnak, kevésbé szükségesnek ítélték a minősítést, addig a későbbi vizsgálat adatai azt mutatták, hogy a gazdasági szervezetek többsége szükségesnek ítélte a minősítést. Véleményük szerint ezzel kiszűrhetőek a nem megfelelő

képzőhelyek, illetve arra számítanak, hogy ez a képzőhelyek fejlesztéséhez is hozzájárul. Ugyanakkor olyan ellenérvek is elhangzottak, hogy a minősítés túlságosan szubjektív, illetve szempontjai nem megfelelőek.

A vizsgált képzőhelyek több mint egy harmadában a minősítés eredménye megfelelő volt, csupán két képzőhelyen találtak hiányosságokat. Ahol kisebb hiányosságokat tapasztalt a kamara, ott egy meghatározott türelmi időt adott ezek pótlására. Ahol olyan nagyfokú hiányosságokat tapasztalt, hogy azokat záros határidőn belül nem lehet pótolni, megszüntetheti a képzést. A vizsgált vállalatok között egy olyan képzőhely volt, ahonnan elvitték a tanulókat. A többi képzőhely esetében a gyakorlóhely nem kapott visszajelzést a minősítés eredményéről. Ez szintén azt támasztja alá, hogy nincs megfelelő mértékű információáramlás és tájékoztatás a kamarák és a vállalkozások között. Azon vállalkozások közül, amelyek kaptak visszajelzést a minősítés eredményéről, többen is jelezték, hogy nem a kamara, hanem az iskola értesítette őket.

A kamarák összesített vizsgálatai alapján a minősítés a következő problémákat hozta felszínre: a vállalkozók nem érdekeltek a képzésben, nem elég tájékozottak a képzés jogszabályait illetően, nem megfelelőek a tanulói juttatások biztosítása, a gyakorlati és az elméleti tananyag oktatása nincs szinkronban.

A hiányosságok felderítése mellett az ellenőrzés fontos hozadéka volt, hogy már maga az ellenőrzés ténye arra sarkallta a vállalkozókat, hogy jobban odafigyeljenek a tanulók képzésére. Emellett a kamarák arra is kihasználták ezt a lehetőséget, hogy szorosabb kapcsolatot alakítsanak ki tagságukkal.

Az ellenőrzés eredményei azt is világossá tették, hogy a gyakorlati helyek fejlesztése elkerülhetetlen. Ezen a téren azonban csak kevés az eredményt érték el a kamarák.

A szakképzési törvény szándékával ellentétben, a tanulószerveződés nem terjedt el annyira, amennyire ezt a szakértők várták. Sokkal elterjedtebb és az iskolák és cégek számára is kedvezőbb az együttműködési megállapodáson alapuló gyakorlati képzés (iskola és cég együttműködése). Ennek oka, hogy a cégek nem szívesen vállalják a tanulószerveződéssel történő foglalkoztatást, mivel ez a szerveződésforma túl sok kötelezettséget ró a vállalkozóra, így sokkal előnyösebb számukra az iskolával kötött megállapodás. Azonban fontosnak ítélik a tanulószerveződés formájának átalakítását, mert ez lehetőséget biztosítana arra, hogy a képzésben a valós igények jelenjenek meg, hiszen így nemcsak az iskola alakítja ki az általa képzett szakmák szerkezetét, hanem a vállalkozók is beleszólhatnak abba.

Ezt az álláspontot képviselik a kamarák is, úgy vélik, hogy a cégek ösztönzése érdekében át kellene alakítani a gyakorlati képzés finanszírozását, a képzési normatíva rendszert, amelyet egyrészt átláthatóbbá, másrészt szakmánként árnyaltabbá kellene tenni. (Ennek érdekében törvénymódosítási javaslatot nyújtottak be.)

A vállalkozók a mestervizsgarendszert pozitívan értékelték, minőségbiztosítási szempontból helyeselték a mesteri fokozat bevezetését. Ugyanakkor a fokozathoz való hozzájutás

költségét, a vizsgadíjat, a tanfolyam illetve a tankönyvek árát túlságosan drágának találják. Hogy a mestervizsga nem terjedt el ahhoz a magas költségek mellett az is hozzájárult, hogy semmiféle előny nem kötődik a mesterlevél megszerzéséhez, jelenleg még nincs igazi értéke a mestervizsgának, nem jelent minőségbiztosítást sem a fogyasztó, sem a vállalkozó számára. Ráadásul a mestervizsga megítélésében a kamarák álláspontja is eltér.

Mindhárom kamara szükségesnek és jónak tartja a mestervizsgát, de arról megoszlanak a vélemények, hogy kötelező legyen-e a vizsga, illetve hány szakmára vonatkozzon. Leginkább a Kézműves Kamara szorgalmazza, hogy minél több szakmában legyen kötelező a mestervizsga, vagyis a vállalkozás indításának feltételévé váljon a „mesterlevél”. A gyakorlati képzésben szintén kötelezővé tennék a mestervizsgát, tehát a szakoktatónak mestervizsgával kellene rendelkeznie. A Kézműves Kamara aktivitása nem meglepő, hiszen tagságuk hagyományos kézműipari kisvállalkozókból és egyéni vállalkozókból áll. A kereskedelmi és iparkamarák szintén fontosnak tartják a vállalkozások minőségbiztosítását, de ezt nem a mestervizsga rendszerével szeretnék elérni. Ez a különbség a két kamara tagságának összetételéből adódik.

A vállalkozókat a kamarákkal való elégedettségük alapján három csoportba sorolhatjuk. Az első kategória a legnépesebb. Ide tartoznak mindazok a vállalkozók, akik nem ismerik a kamarák munkáját, feladataikat, ezért nem is tudják értékelni azokat. A második csoportba tartoznak azok a vállalkozók, akik véleménye szerint a kamarák feladatai fontosak, de ezeket nem teljesítik. A harmadik csoport a legszűkebb réteg. Ezek azok, amelyek szerint összességében a kamarák jól végzik tevékenységüket.

A vállalkozók részéről kamarák és feladataik megítélése, a velük való elégedettség szintje azt jelzi, hogy nincs megfelelő kommunikáció a vállalkozók és a kamarák között. A gazdasági szervezetek szerint a kamaráknak hatékonyabb munkájuk érdekében elsősorban az információ és a tájékoztatás jobb rendszerét kell kialakítaniuk, valamint erősíteniük kellene szolgáltató funkciójukat.

A szolgáltató funkció erősítése a kamarák számára ma már létkérdés. Az állam nemcsak a szakképzés, hanem a gazdaság területén is meghatározó szereppel kívánta felruházni a kamarákat. Az 1998-as kormányváltás viszont gyökeres fordulatot hozott a kamarák számára, az állam gyengíteni kívánta a kamarák gazdaságpolitikában játszott szerepét, amelynek eredményeként 2000-ben a közjogi kamarákat magánjogivá alakította át. A kamarák tisztában vannak azzal, hogy ez a tagság létszámának drasztikus csökkenésével jár együtt. Ugyanakkor úgy érzékelik, hogy éppen akkor tette meg ezt a lépést a kormány, amikor a kamarák már „megtalálták a helyüket”. Kiépítették azt a feltételrendszert, amely alapján a rájuk bízott közjogi feladatokat elláthatták. Emellett a tagság számára szolgáltatásaikat is bővítették.

Úgy ítélik meg, hogy a jelenlegi gazdasági feltételek mellett egy önkéntes tagságon alapuló, szolgáltató kamara nem tud fennmaradni, mivel a szolgáltatásokra nem lesz fizetőképes kereslet.

A kamarák a jövőben a megmaradt közjogi feladatok ellátása mellett, szolgáltató funkcióikat szeretnék erősíteni. A szakképzésen belül egyik legfontosabb feladatuknak a képző intézmények és a gyakorlati helyek minőségbiztosítását, fejlesztését tartják. Ezzel párhuzamosan a finanszírozási rendszer módosítását és hatékonyabb ellenőrzését is tervezik. A szolgáltatások között a tanfolyami, és továbbképzési rendszer bővítését tervezik, amely a tagdíjak mellett költségvetésük legjelentősebb részét képezheti.

Az említett törvényi változás a szakképzés szempontjából sajátságos helyzetet teremt. Az új magánjogi kamaráktól az állam visszaveszi a közfeladatok többségét, de ez alól kivételt jelentenek a szakképzési feladatok. Vagyis a magánjogi kamarák továbbra is közfeladatokat fognak ellátni, amelyekhez az államnak forrásokat is kell biztosítania. Ugyanakkor problémát okozhat az, hogy a kamaráknak tagságuk jelentős csökkenése miatt csökkenteniük kell személyi állományukat is, így a feladatok ellátása veszélybe kerülhet. Szintén megoldandó kérdés, hogy ki fogja ellenőrizni a gyakorlati helyeket, illetve ki fog részt venni a szakmai vizsgáztatásban, hiszen eddig a kamarák a tagságukból építkezve hoztak létre egy szakértői adatbázist, és ezek a szakértők vettek részt a feladatok ellátásában. A tagság csökkenésével azonban csökkenni fog a „mozgósítható” szakértők száma is. A vállalkozók szemszögéből vizsgálva, pedig az a kérdés vetődik fel, hogy hogyan történik a képzőhelyek ellenőrzése vagy fejlesztése, ha az adott vállalkozó nem tagja egyik kamarának sem.

A szakképzés szemszögéből nézve, a kamarai rendszer átalakítása elhamarkodott lépésnek tűnik. A kamarákra bízott szakképzési feladatok ellátása fontos lépést jelentett a szakképzés minőségének javításában és ezt az eddigi eredmények is bizonyítják (pl. a gyakorlati képzőhelyek ellenőrzése). A kamarák munkáját ugyan sok kritika érte, viszont az is vitathatatlan, hogy külföldi és hazai tapasztalatok alapján a kamarák kiépítették azt a rendszert, amely a törvényi feladatok ellátására alkalmas.

IV. IRODALOMJEGYZÉK

- Anova Bt., 2000. május: Közvélemény-kutatás a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara IX. osztályának tagsága körében, Budapest
- Archer Margaret, 1979.: Social origins of educational systems, London,
- Cedefop, 1995.: Structures of the Education and Initial Training Systems in the European Union
- Cedefop, 1997.: Apprenticeship in the EU member states, Country Reports
- Ágh Attila, 1997: A magyar munkáltatói szervezetek mint közpolitikai szereplők, Politikatudományi Szemle 1. szám 22-41. o.
- Bagics Lajos, 1995.: A gazdasági kamarák és a szakképzés, Szakoktatás, 2. Szám 5-7. o.
- Bajomi Iván, 1996.: Az oktatásügyi érdekszervezetek szerepe az oktatásügyben, Oktatáskutató Intézet, Kutatás Közben
- Bajomi Iván - Szabó László - Tót Éva, 1996.: A folyamatos szakképzés és továbbképzés helyzetéről, Oktatáskutató Intézet, Kutatás Közben
- Balázs Éva, 2000.: Oktatás és decentralizáció Közép-Európában, Szerkesztette: Balázs Éva és Halász Gábor, Országos Közoktatási Intézet, Budapest, OKKER Kiadó
- Benedek András, 1991: Az oktatási törvény kialakítása és a szakképzési tendenciák, Szakoktatás, 4. szám
- Benedek András - Szép Zsófia, 1993.: A szakképzési rendszer fejlesztésének lehetőségei a 90-es évek elején, Pedagógiai Szemle 3. szám
- Benedek András, 1993.: A szakképzés szerepe Magyarország gazdasági és szociális megújulásában, az átmenet problémái. Szerkesztetve: NSZI
- Benedek András, 1999.: Vesztesekből nyertesek? Educatio, Tavasz, 26-37. o.
- Bessenyei István - Mártonfi György, 1995.: Társadalmi partnerek és szakképzés, Maholnap Alapítvány
- Adolf Bibič, 1997.: Konfliktus és konszenzus, pluralizmus és korporatizmus az új demokráciákban, Politikatudományi Szemle 1. szám 18-21.o.
- Bihall Tamás, a Kereskedelmi és Iparkamara alelnökének nyilatkozata, in: MTI Econews, Budapest, 1998. 07.02.
- Bossányi Katalin, 1992.: Szociális partnerek pórázon, Mozgó Világ, 1. szám
- Bruszt László, 1993.: Gondolatok a gazdasági kapcsolatok rendszeréről, Társadalmi Szemle, 2. szám 35-45. o.
- Bruszt László, 1994.: Az Antall-kormány és a gazdasági érdekképviseletek, in: Kormány a mérlegen 1990-1994, Budapest, Korridor, 208-230. o.
- Csákó Mihály – Benyó Béla, 1993.: Szakképzés és demográfia, Educatio, Tavasz, 40-51. o.
- Csákó Mihály - Liskó Ilona - Tót Éva, 1995.: Szakmunkástanulók a kilencvenes években, Oktatáskutató Intézet, Kézirat
- Dávid János, 1999.: A főváros és agglomerációja munkaerőpiaci és szakképzési előrejelzése, Kézirat
- Dearlove – Saunders, 1984.: Introduction to British politics, Analysing a capitalist democracy, Polity Press
- Durkheim, Emile, 1991.: Professional ethics and civic morals, Translated by Cornelia Brookfield with a new preface by Bryan Turner, London Routledge

- Eurochambers, 1996.: Az Európai Kereskedelmi és Iparkamarák szerepe a szakképzésben, BKIK, Budapest
- Eurydice, 1996.: Consultative Councils and Other Forms of Social Participation in Education in the European Union
- Eurydice, 1997.: Secondary Education in the European Union: Structures, Organisation and Administration, The Information Network on Education in Europe
- Fehérvári Anikó, 1996./a: A szakmaszerkezet átalakulása a statisztikai adatok tükrében, Oktatókutató Intézet, Kézirat
- Fehérvári Anikó, 1996./b: A munkaadó érdekképviseleti szervezetek és a szakképzés, Oktatókutató Intézet, Kézirat
- Fehérvári Anikó, 1996./c: A gazdasági érdekszervezetek szerepe a képzésben, *Educatio*, Ősz 519-524. o.
- Fehérvári Anikó – Györgyi Zoltán, 1999.: A gazdasági vállalkozások és az iskolarendszerű képzés, Oktatókutató Intézet, Kézirat
- Fehérvári Anikó – Györgyi Zoltán, 2000. : A gazdasági vállalkozások és az iskolarendszerű képzés, *Szakképzési Szemle* 2. szám 141-181. o.
- Fehérvári Anikó - Liskó Ilona – Tót Éva, 1995.: Iskolaszékek mérlegen, Művelődési és Köznevelési Minisztérium
- Fehérvári Anikó, 2000.: Párhuzamos szakképzési rendszerek az iskolarendszeren kívüli képzésben, Oktatókutató Intézet, Kézirat
- Fejezetek a Magyar Gazdasági Kamara történetéből (válogatta: Ágoston László, szerkesztette: Kohut Tibor), MTI, 1989.
- Fericsán Kálmán, 1999.: Ősi fának ága boga, Pécs
- Futó Péter- Kállay László, 1994.: A kis- és középvállalkozások elterjedése és szerkezete, *Statisztikai Szemle*, Október
- Gábor R. István, 1997.: Belső versus foglalkozási munkaerőpiac, *Közgazdasági Szemle*, Június 457-473. o.
- Györgyi Zoltán, 1996.: Iskolarendszerű szakoktatás és munkaerőpiaci képzés, *Educatio* Tavasz, 84-92. o.
- Györgyi Zoltán, 2000. : A szociális partnerek szerepe a dán szakképzésben, Oktatókutató Intézet, Kézirat
- Győriványi Sándor, 1995.: A gazdasági kamarák múltbéli szerepe a szakképzésben, *Szakoktatás*, 10. Szám 21-22. o.
- Halász Csaba, 1990.: A jövő vállalkozóit korszerűen kell képezni (KIOSZ), *Szakképzési Szemle* 2. szám
- Halász Gábor, 1994.: Alap- és középfokú oktatás Magyarországon, Országos Köznevelési Intézet, Budapest
- Halász Gábor, 2000.: Az oktatás és az európai integráció, *Új Pedagógia Szemle*, Április, 112-117.o.
- Héthy Lajos, 1993.: Tripartizmus: lehetőség vagy illúzió? A munkakügyi kapcsolatok és a rendszerváltás, *Társadalmi Szemle*, 2. szám
- HVG, 1997. Szeptember 13.: Tevan Imre: Gazdasági Kamarák – Kényszerszolgáltatók, 123-126. o.

- IPOSZ, 1994.: Az IPOSZ és a szakoktatás, IPOSZ Híradó melléklete, 8. szám
- Jelentés a magyar Közoktatásról, 1997. Országos Közoktatási Intézet
- Jelentés a magyar Közoktatásról, 2000. Országos Közoktatási Intézet
- Kerékgyártó László, 1991.: A szakképzés jelene és jövője, Szakképzési Szemle, 4. szám
- Magyar Statisztikai Évkönyv, KSH, Budapest, 1993.
- Magyar Statisztikai Évkönyv, KSH, Budapest, 1994.
- Magyar Statisztikai Évkönyv, KSH, Budapest, 1995.
- Magyar Statisztikai Évkönyv, KSH, Budapest, 1997.
- Ladó Mária – Tóth Ferenc, 1995.: Tények és kérdések az érdekegyeztetés megújításához, Budapest, Kézirat
- Laczka Sándorné - Oros István - Scihendele Miklós, 1994.: A vállalkozó jellegű magángazdaságok, Statisztikai Szemle, November
- Liskó Ilona - Fehérvári Anikó, 1996.: A szakmaszerkezet átalakulása, Oktatókutató Intézet, Kézirat
- Liskó Ilona, 1996.: A szakmunkásképzés fejlesztésének alternatívái, Educatio, Tavasz, 1-14. o.
- Liskó Ilona – Fehérvári Anikó, 1999.: A szakmai gyakorlati képzés átalakulása, Kutatási Zárótanulmány, Nemzeti Szakképzési Intézet, Budapest
- Lükő István, 1999.: Környezet Társadalom Szakképzés, Műszaki Kiadó, Budapest
- Mann Miklós, 1997.: Oktatáspolitikusok és koncepciók a két világháború között, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest
- Mártonfi György, 1996.: Munkaadók a munkaerőigényről és a szakképzésről, Magyar Munkaadói Szövetség, Budapest
- Mártonfi György, 1997.: Fedőneve: élethossziglani tanulás, Educatio, Nyár, 389-393. o.
- Mártonfi György, 1997.: A szakképzés állapotáról, in: Tanulmányok a magyar közoktatásról 1995., Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 251-271o.
- Nagy Mária, 1993.: Szakmai szerveződések, érdekérvényesítés, Educatio, Tél, 639-650. o.
- Nagy Péter Tibor, 1997.: Egy iskolatípus útja a közoktatás szférájából a szakképzés szférájára felé: az iparostanonc-oktatás esete, in: Neveléstörténeti előadások, Kodolányi János Főiskola, Oktatókutató Intézet, 156-174. o.
- Nemes Nagy József, 1998. : Vesztesek – nyertesek – stagnálók, Társadalmi Szemle, 8-9. szám 5-18. o.
- Neumann László, 1996.: Reformok az etatizmus csapdájában, Bukisz Tél
- OECD Állásfoglalása, 1998.: Synthesis of Country Reports on Alternative Approaches to Financing Lifelong Learning
- Az Országos Képzési Tanács megalakulása, Szakoktatás, 1991/4.
- Az oktatás minősége és az önkormányzati oktatásirányítás, 1995.: Szerkesztette: Halász Gábor, Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központ, OKKER Kiadó
- Piacgazdaság Alapítvány, 1995.: Vállalkozói érdekszervezetek szerepe az intézményrendszer átalakításában Magyarországon, Budapest, Kézirat
- Rendszerváltás a szakképzésben, Interjú Dr. Benedek Andrással az NSZI főigazgatójával, Szakoktatás, 1990/6.

- Román Zoltán, 1993: Érdekképviseletek, kamarák, kisvállalatok, Budapest
- Sántha Józsefné, 1996.: A vállalalkozási struktúra változásai a kilencvenes években, Statisztikai Szemle, Május-június, 421-437.o.
- Adam Smith, 1992.: A nemzetek gazdasága, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Sóvári Gizella, 1993.: Szakképzés - a törvények hálójában, Figyelő, 16. szám
- Sum István – Tóth Anikó, 1998.: Az iskolarendszeren kívüli szakmai képzés finanszírozása, Szakképzési Szemle, 4. Szám 19-26.o.
- Statisztikai Tájékoztató, Középfokú oktatás, 1995/96, Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest, 1996.
- Statisztikai Tájékoztató, Középfokú oktatás, 1996/97, Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest, 1997.
- Statisztikai Tájékoztató, Középfokú oktatás, 1997/98, Oktatási Minisztérium, Budapest, 1998.
- Statisztikai Tájékoztató, Középfokú oktatás, 1998/99, Oktatási Minisztérium, Budapest, 1999.
- Szakképzés Magyarországon. 1993. Budapest, Munkaügyi Minisztérium, 1993.
- Szakképzés Magyarországon. 1993. Budapest, Munkaügyi Minisztérium, 1994.
- Szakképzés Magyarországon. 1994. Budapest, Munkaügyi Minisztérium, 1995.
- Szakképzés Magyarországon. 1995. Budapest, Munkaügyi Minisztérium, 1996.
- Szakmai kontroll nélkül túlképzés alakulhat ki, Interjú Bihall Tamással, a Kereskedelmi és Iparkamara alelnökével, Népszava, 1998. Július 7. 5.o.
- Szerkezetváltás a szakképzésben, 1993.: Szerkesztette: Papp Ágnes, Budapest, NSZI
- Szilágyi István, 1992.: Érdekvédelem és neokorporativizmus Spanyolországban Társadalmi Szemle 7. szám 74-86.o.
- Szűcs Pál, 1991.: A hazai szakképzés megújításának fő irányai a kilencvenes években, Szakoktatás, 5. szám
- Szűcs Pál, 1992.: Szakképzés az ezredfordulón, Budapest, Tankönyvkiadó
- Tanítani és tanulni, 1996. Munkaügyi Minisztérium
- Tót Éva, 1993.: Képzés az iskolarendszeren kívül, Educatio, Ősz, 443-462. o.
- Tót Éva, 1996.: Képzés a gazdasági szervezetekben, Educatio, Ősz, 515-519. o.
- Tót Éva, 1997.: Trendek az iskolarendszeren kívüli képzésben, Educatio, Nyár, 314-326. o.
- Tóth István János, 1993.: Gazdasági érdekszervezetek és érdekérvényesítési módszerek a gazdasági átmenetben (1990-92), Politika Tudományi Szemle, 2. szám
- Tóth Ferenc, 1999.: A munkaügyi tanácsok átalakulásának és működésének néhány mozzanata (1996-1998), Munkaügyi Szemle, Június 29-32. o.
- Az oktatás minősége és az önkormányzati oktatásirányítás, Szerkesztette: Halász Gábor, OKKER Kiadó
- Vámos Dóra, 1989.: A képzettség vására, Akadémia Kiadó, Budapest
- Weber, Max, 1987.: Gazdaság és társadalom 1/1., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Weber, Max, 1992.: Gazdaság és társadalom 1/2., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Williamson, 1985.: Varieties in Corporatism, Cambridge